

державних документах відзначати сталий розвиток як умову підвищення якості життя населення, забезпечення безпечної життєдіяльності людини, уникнення структурних дисбалансів вітчизняної економіки;

– у регіональних програмах соціально-економічного розвитку та інших стратегічних документах відзначати сталий розвиток як національний пріоритетний інтерес;

– розробити Концепцію соціально орієнтованої економіки регіону з визначенням стратегічних пріоритетів сталого розвитку.

Висновки. Для ефективної реалізації концепції сталого соціально-економічного розвитку регіону є доцільним визначити ряд модельних територій, на яких можуть відпрацьовуватись регіональні схеми сталого розвитку. Це дасть змогу не тільки реально оцінювати результативність і ефективність здійснення запропонованих заходів, а й вносити певні корективи до самої концепції і до механізмів та засобів їх упровадження. Для цього необхідно створити ефективні організаційно-управлінські структури, на які можна було б покласти відповідальність за виконання цього процесу. На сьогодні важливою проблемою є розробка принципово нової стратегії соціально-економічного розвитку держави в цілому і конкретного регіону зокрема із визначенням національних та регіональних пріоритетів для переведення народно-господарського комплексу на модель сталого функціонування.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Багров Н.В. Региональная геополитика устойчивого развития / Н.В. Багров. – К. : Лыбидь, 2002. – 256 с.
2. Білорус О.Г. Глобальна перспектива і сталий розвиток (системні маркетинг. досл.) / О.Г. Білорус, Ю.М. Мацейко. – К. : МАУП, 2005. – 492 с.
3. Борщук Є.М. Основи теорії стійкого розвитку еколого-економічних систем : [монографія] / Є.М. Борщук. – Львів : Растр-7, 2007. – 435 с.
4. Буркинський Б.В. Экономико-экологические основы регионального природопользования и развития / [Б.В. Буркинський, В.Н. Степанов, С.К. Харичков]. – Одеса : Фенікс, 2005. – 575 с.
5. Вахович І.М. Фінансова політика сталого розвитку регіону: методологія формування та механізми реалізації : [монографія] / І.М. Вахович. – Луцьк : Надстир'я, 2007. – 496 с.
6. Герасимчук З.В. Регіональна політика сталого розвитку: теорія, методологія, практика : [монографія] / З.В. Герасимчук. – Луцьк : Надстир'я, 2008. – 528 с.
7. Гірняк О.М. Менеджмент: теоретичні основи і практикум : [навч. посіб. для студ. вищ. закл. Освіти] / О.М. Гірняк, П.П. Лазановський. – К. : Магнолія плюс ; Львів : Новий світ–2000, 2003. – 336 с.
8. Гріфін Р. Основи менеджменту : [підручник] / Р. Гріфін, В. Яцура ; наук. ред. В. Яцура, Д. Олесневич. – Львів : БаК, 2001. – 624 с.
9. Данилишин Б.М. Устойчивое развитие в системе природно-ресурсных ограничений / Б.М. Данилишин, Л.Б. Шостак. – К. : СОПС України НАНУ, 1999. – 367 с.
10. Долішній М.І. Регіональна політика на рубежі ХХ – ХХІ століть: Нові пріоритети : [монографія] / М.І. Долішній. – К. : Наукова думка, 2006. – 512 с.
11. Про стимулювання розвитку регіонів : Закон України від 08.09.2005 р. № 2850-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.

УДК 330.101.54

Ведернікова С.В.

кандидат економічних наук, доктор філософії у галузі економіки, професор, завідувач кафедри економіки та підприємництва Міжрегіональної кадрової академії

ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ

Визначено економічну природу тіньової економіки, її вплив на розвиток країни. Розглянуто основні методи оцінки рівня тінізації економіки та наведено аналіз динаміки тіньової економіки в Україні. Досліджуються основні причини, які гальмують процес виходу економіки України з тіні, а також наведено низку заходів, які сприятимуть детінізації.

Ключові слова: тіньова економіка, методи оцінки, інтегральний показник, детінізація.

Vedernikova S.V. ПРОБЛЕМЫ ОПРЕДЕЛЕНИЯ УРОВНЯ ТЕНЕВОЙ ЭКОНОМИКИ В УКРАИНЕ

Определена экономическая природа теневой экономики, её влияние на развитие страны. Рассмотрены основные методы оценки уровня тенизации экономики, представлен анализ динамики теневой экономики в Украине. Исследуются основные причины, тормозящие процесс выхода экономики Украины из тени, а также приведены основные мероприятия, способствующие детенизации.

Ключевые слова: теневая экономика, методы оценки, интегральный показатель, детенизация.

Vedernikova S.V. THE PROBLEMS OF DETERMINING THE LEVEL OF SHADOW ECONOMY IN UKRAINE

The article is devoted to the problems of determining the economic nature of the shadow economy and its impact on development. The basic methodology for assessing the level of the shadow economy, and provides an analysis of the dynamics of the shadow economy in Ukraine. We study the main reasons hampering the process of Ukraine's economy out of the shadows and are a number of measures that will promote legalization.

Keywords: shadow economy, evaluation methods, integral index, deshadowing.

Постановка проблеми. Поширення в Україні такого соціально-економічного явища, як тіньова економіка, а також обсяги продукції і фінансових ресурсів, які обертаються в цій сфері, являють

собою суттєву перешкоду забезпеченню сталого розвитку економіки. Значною проблемою є те, що переважну більшість операцій, які відносять до тіньових, можна здійснювати в легальному нормативно-пра-

вовому полі, а доведення конкретного факту здійснення тіншової діяльності потребує значних зусиль органів державної влади.

В Україні сьогодні існує ситуація, за якої масштаби тіншової економіки досягли значних розмірів. За даними Міністерства економічного розвитку і торгівлі, обсяг тіншової економіки в Україні становить 44%, а за різними міжнародними оцінками, навіть сягає рівня близько 60% [10]. Тому необхідність оцінки масштабів тіншової економіки та її врахування в офіційній статистиці набувають особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Перші серйозні наукові розробки проблем тінзації економіки були зроблені у 70-х роках ХХ ст. Значний внесок у їх дослідження належить таким відомим зарубіжним ученим, як Г. Абадінські, Дж. Арвай, Д. Блейдс, П. Гутман, Б. Даллаго, Е. де Сото, Л. Ебергард, Р. Клітгаард, П. Мауро, С. Роз-Аккерман, С. Роттенберг, В. Танзі, У. Тіссен, Е. Фейге, Ф. Шнайдер та ін.

Дослідження даної проблематики в Україні також зайшло своє відображення у наукових працях вітчизняних науковців, серед яких, зокрема: В. Базилевич, О. Барановський, В. Бородюк, А. Базилюк, З. Варналій, А. Гальчинський, В. Геєць, П. Єщенко, Я. Жаліло, В. Засанський, Т. Ковальчук, І. Мазур, В. Мандибура, С. Огребя, О. Пасхавер, В. Попович, Т. Приходько, Т. Тищук, А. Чухно та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Однак складність питань визначення ефективності методик оцінки рівня тіншової економіки в Україні, а особливо методів протидії та детинізації, є вкрай актуальними, що зумовлює потребу в подальшому поглибленні досліджень у даному напрямку.

Мета статті полягає у аналізі існуючих методичних підходів до оцінки рівня тіншової економіки та її динаміки в Україні з урахуванням вітчизняної практики, визначенні основних причин зростання обсягів тіншової економіки та шляхів вирішення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Тіншова економіка властива багатьом країнам. В Україні залишається гострою проблема корумпованості, нелегального виробництва і збуту продукції, фіктивних грошових операцій. Неefективна податкова політика веде до зменшення надходжень до бюджетів всіх рівнів, тобто змушує підприємства та підприємців приховувати свої прибутки. Дослідження у даному напрямку ускладнюється ще й тим, що достовірної і повної інформації про рівень тінзації економіки отримати практично неможливо [1].

Як констатують експерти, критичним, рівнем тінзації економіки є 40% офіційного ВВП. За оцінками МВФ, в останні роки обсяг тіншової економіки в національному ВВП України становить близько 52%. Нині, за вітчизняними та іноземними підрахунками, обсяг тіншової економіки складає в нашій державі 40–60% ВВП. В колишніх країнах СНД рівень тінзації такий: в Грузії – 63%, Азербайджані – 60%, Росії – 50%. Для порівняння: в Японії, Німеччині, Великобританії рівень тіншової економіки не більший за 10–15% [10].

Тіншова економіка в Україні є однією з найбільших перешкод розвитку конкурентоспроможності країни, зростання соціальних стандартів життя населення та інтеграції в європейське співтовариство. Вона є відображенням активної криміналізації економічних процесів, високої корумпованості органів державної влади та низької правової і податкової культури юридичних та фізичних осіб. Вирішення

цих проблем – серйозний виклик Україні після політичних змін у 2013–2014 рр.

За оцінками фіскальних органів, у 2012 р. загальний обсяг тіншового сектора української економіки становив як мінімум 350 млрд. грн. на рік. При цьому 170 млрд. грн. становила зарплата в «конвертах», 100 млрд. – виведення безготівкових коштів у готівкову форму або на інвалютні рахунки в іноземних банках, 35 млрд. – неофіційні платежі, 45 млрд. грн. – основні кошти, матеріальні ресурси і послуги тіншового сектора [10].

У 2013 р. у тині опинилося приблизно 250 млрд. грн. коштів українських платників податків. 41% закупівель державні та комунальні підприємства проводили без застосування тендерних процедур. За даними СБУ, від 50 до 75% бюджетних асигнувань під час процедури держзакупівель освоювались з численними порушеннями. Через корупційні оборотки у сфері держзакупівель збитки становлять 10–15% (35–53 млрд. грн.) видаткової частини держбюджету щорічно [10].

Обсяги виведення коштів, отриманих в результаті корупційних та економічних злочинів, за оцінками міжнародних експертів, перевищують 10 млрд. дол. США на рік. При цьому в останні роки виведення капіталів за рахунок заниження цін експорту складалося від 73 до 79%.

За оцінками Міжнародної організації праці (МОП), рівень тіншової зайнятості в Україні становить близько 9%. За даними Інституту економіки і прогнозування, у 2012 р. частка працюючих в тині складала 16,61% від усіх працюючих. За оцінками Конфедерації роботодавців України, «в тині» працюють близько 5–7 млн. українців. За січень-жовтень 2013 р. співробітники Міністерства доходів і зборів України виявили понад 80 тис. найманих працівників, які працювали без укладання трудових угод з працедавцями [10].

Разом з тим специфікою тінзації ринку праці в Україні є наявність комбінованих форм оплати праці, які передбачають часткову виплату заробітної плати «у конвертах». За підрахунками профспілок, обсяг тіншової зарплати в Україні складає орієнтовано 200 млрд. грн., а за оцінками податківців – 170 млрд. грн. щорічно [10].

Якщо оцінювати цей обсяг на основі зіставлення статистичних даних по доходам населення і роздрібному товарообігу, рівень тіншових доходів домогосподарств може сягати 40–45%. Орієнтовні втрати бюджету оцінюються на рівні понад 46 млрд. грн., а недоотримані соціальні внески складають більш ніж 97 млрд. грн. на рік.

Аналіз Індексу економічних свобод-2014 засвідчив, що одні з найгірших умов для розвитку економіки серед країн Європи та більшості пострадянських країн є в Україні. Динаміка показників говорить про незадовільний стан інвестиційного клімату та рівня корупції, де Україні традиційно належать одні з найнижчих рейтингів у світі: 168-е та 152-е місця відповідно. Аналогічні показники за критерієм рівня корупції у Камеруні, а за критерієм інвестиційного клімату – у Конго.

Результати Індексу сприйняття корупції-2013 від Transparency International свідчать, що умови для ведення довгострокового бізнесу в Україні значно погіршилися. Основні причини – корумпований протекціонізм і злиття політичних та бізнес-інтересів. Згідно з щорічним дослідженням Індексу сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index, CPI), рейтинг України за рівнем корумпованості

залишився практично незмінним – 25 балів зі 100 можливих. Таким чином, країна посіла 144-е місце серед 177-ми держав, охоплених дослідженням. Основними причинами такого стану визначаються монополізація бізнесу, неможливість його довгострокового планування та окупація державними корупціонерами.

У рейтингу легкості ведення бізнесу Doing Business-2014 Україна піднялася на 28 позицій порівняно з Doing Business-2013, опинившись на 112-му місці. В цілому Україна поліпшила свої показники за такими напрямками: реєстрація підприємств (на 3 пункти); отримання дозволів на будівництво (+145 пунктів); реєстрація власності (+61 пункт); кредитування (+11 пунктів); оподаткування (+4 пункти). Погіршення показників, на думку експертів Світового банку, відбулося в таких сферах, як підключення до системи електропостачання (-2 пункти), захист інвесторів (-1 пункт) і дозвіл неплатоспроможності (-5 пунктів). За критеріями «Міжнародна торгівля» та «Забезпечення виконання контрактів» експерти зміни зафіксували 145-е і 48-е місця відповідно.

Україна покращила своє місце в індексі глобальної конкурентоспроможності в рейтингу Всесвітнього економічного форуму (ВЕФ), піднявшись з 84-го місця в 2013 р. на 76-е місце в 2014 р [8].

Найкращі позиції України зафіксовано в наступних секторальних індексах: розмір ринку (38-е місце), вища освіта (40-е), здоров'я та початкова освіта (43-тє), інфраструктура (68-е місце). Найгірші позиції зафіксовано в таких сферах: якість інституційної структури (130-е місце), розвиток фінансового ринку (107-е), макроекономічне середовище (105-е), умови ведення бізнесу (99-е). Найбільш несприятливими факторами для ведення бізнесу виділено наступні (по мірі спадання значення): корупція, політична нестабільність, доступ до фінансування, часта зміна урядів, забюрократизованість владних структур, інфляція, податкові ставки, адміністрування податків та ін. Рейтинг складався на основі статистики за 2013 р. і опитувань підприємців на початку 2014 р. (до анексії Криму), початку агресії Росії в Україні та розгортання військових дій на сході країни. Відповідно, зазначені чинники не були враховані та не вплинули на погіршення позиції України [3].

Економіка будь-якої країни має дві складові: офіційну і неофіційну (тіньову). Офіційна економіка – це та частина народногосподарського комплексу країни, яка функціонує за існуючими в державі законами. Її діяльність постійно враховується,

контролюється і регулюється відповідними державними органами статистичного обліку, контролю, управління, регулювання. Наявність тіньової економіки в країні обумовлена корисливими цілями, бажанням різними шляхами організації підпільного виробництва, незаконного перепродажу товарів і послуг, приховування доходів, використання механізмів недобросовісної конкуренції, монополізму та іншими протизаконними діями отримати додатковий, прихований від сплати податків дохід.

В умовах нестабільності економіки, наявності в країні нецивілізованої задушливої податкової системи багато підприємців знаходяться під гнітом податкового преса і митних зборів, змушені приховувати частину своїх доходів, щоб якось вижити у важкій економічній ситуації і зберегти, хоча б частково, можливість для подальшого розвитку виробництва. Появі, а потім і розширенню тіньової економіки сприяє й недосконалість законодавчої бази, потік в економіку кримінальних елементів, представників кримінального світу, корумпованість значної частини бюрократії і багато іншого.

Сутність тіньової економіки та її складові елементи, які використовуються у ряді країн, за версією Системи Національних Рад (СНР) Організації Об'єднаних Націй (ООН) представлена на рис. 1.

Представлена схема структури тіньової економіки (рис. 1) являє собою процес виробництва, охоплює перший і другий блоки («прихована» і «неформальна» діяльність). Тому при розрахунку масштабів тіньового сектору розраховуються саме ці дві складові. Третій блок – це кримінальна, антизаконна діяльність, де відбувається лише перерозподіл раніше створеного продукту.

Суб'єкти тіньової економіки поділяються на три рівні:

1. Кримінальні елементи.
2. «Тіньовики-господарники» (підприємці, комерсанти).
3. Наймані працівники з неформальною зайнятістю, держслужбовці, хабарі у яких складають до 60% їхнього доходу.

На кожному рівні потрібен певний інструмент державного регулювання безпеки. Особливої уваги з боку держави вимагає другий рівень – «тіньовики-господарники», діяльність яких повинна бути легалізована і занесена до складу «Середнього класу» як основи стабільності будь-якої макроекономічної системи [5].

Механізмами одержання тіньових доходів стали:

- 1) нелегальний експорт капіталів;
- 2) одержання тіньових доходів шляхом прихованого вилучення з обігу різниці між офіційними і реальними цінами на товари і послуги;
- 3) корупція;
- 4) нелегальні валютні та зовнішньоекономічні операції;
- 5) випуск і реалізація необлікованої продукції;
- 6) надання необлікованих послуг;
- 7) вимагання, розкрадання, грабєжі;
- 8) фінансове шахрайство;
- 9) незаконна приватизація державної власності;
- 10) розкрадання в державних, акціонерних і колективних підприємствах [2].

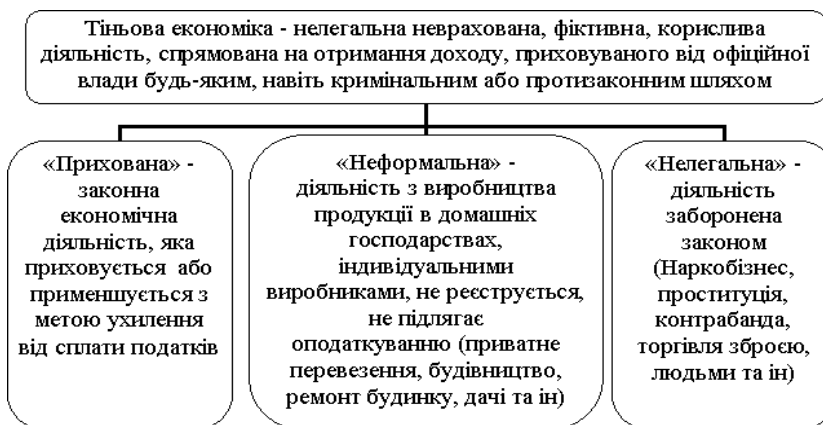

Рис. 1. Структура та складові елементи тіньової економіки

Джерело: складено автором на основі [3; 4; 9]

Тінізація економіки призводить до приховування підприємствами реальних обсягів доходів, ухилення від сплати податків, створення фіктивних підприємств.

Корупція істотно не впливає на загальний рівень державного управління. Проте за тотальної тінізації економічних процесів вона може перетворитися на структуроутворюючий елемент державного управління. Найтиповішим проявом корупції є підкуп чиновників і державних діячів усіх рівнів (хабарництво). За американськими оцінками, на підкуп впливових чиновників великі злочинні угруповання витрачають від 30–50% своїх прибутків. Інакше кажучи, корупція – це не лише форма злочинного збагачення бюрократичного державного апарату, а є приватизацією державної влади тіньовими структурами [3].

Одна з причин виникнення тіньового сектору економіки є низька заробітна плата та високі податки на фонд оплати праці. На один долар погодинної зарплати середньостатистичний український працівник виробляє приблизно в три рази більший ВВП, ніж аналогічний американський. Це говорить про експлуатацію найманої праці [7].

Якщо комплексно поглянути на проблему тінізації економіки в Україні, то можна виділити низку об'єктивних факторів, які пояснюють її значні обсяги: високі податки; недостатня прозорість податкового законодавства та внесення змін до нього; непрозорі приватизаційні процеси; втручання владних структур усіх рівнів у діяльність суб'єктів господарювання; корупція органів державної влади та місцевого самоврядування [6].

При цьому можна виділити конкретні негативні наслідки впливу тіньової економіки на якісний рівень життя населення, а саме несправедливий розподіл національного доходу, криміналізація суспільства, недовіра до органів державної влади, дискримінація суб'єктів господарської діяльності, скорочення податкових надходжень до бюджетів усіх рівнів, нелегальний експорт капіталів та зменшення обсягів інвестицій в економіку, залежність від іноземних позичок, втрата промислового та інтелектуального потенціалу нації.

Детінізація української економіки пов'язана з комплексним її реформуванням, спрямованим на усунення чинників, які негативно впливають на економіку:

- скорочення офіційних джерел ресурсно-фінансового забезпечення підприємств;
- порушення інтересів між суб'єктами економічно-фінансових відносин, що скорочує базу розширеного відтворення одних суб'єктів на користь інших;
- зростання штучного завищення витрат на ресурси, вузли та напівфабрикати (у деяких товарних групах українські ціни перевищили світові);
- прояви монопольної поведінки.

Подолання тінізації економіки ні в якому разі не можна розуміти як насильницьке знищення всіх структурних складових тіньової економіки. Це є поступовий процес передусім її декриміналізації шляхом створення якісно нової правової системи.

При цьому необхідно застосовувати різні підходи і диференційовані методи впливу держави на окремі складові тіньової економіки такі, як [4]:

- 1) «сіра» економіка;
- 2) «темно-сіра» економіка;
- 3) «кримінально-чорна» економіка і, нарешті,
- 4) «криваво-чорна» економіка.

1. Відносно «сірої» економіки, що переважно пов'язана із виживанням населення в кризових умовах, для її виведення з тіні достатньо лише встановлення економічно справедливого неоподаткованого мінімуму доходів.

2. З метою прискорення легалізації «темно-сірої» економіки і переходу її в легальну, офіційну економіку необхідно реалізувати комплекс конкретних заходів.

По-перше, необхідно провести економіко-правову інвентаризацію з подальшою відповідною декриміналізацією більшості з існуючих проявів так званих «тіньових» правопорушень, залежно від ступеня їхньої соціально-економічної небезпеки.

По-друге, необхідно пом'якшити і диференціювати штрафні санкції і покарання за суттєво нешкідливі правопорушення.

По-третє, слід також налагодити правову та організаційно-кадрову роботу з метою підвищення рівня професіоналізму, цивілізованості державного апарату та посилення його відповідальності за прояви неухважного і некоректного відношення до підприємців усіх форм власності, тобто створити правове поле відносин держслужбовців і підприємців.

3. Що стосується «кримінально-чорної» та «криваво-чорної» складових тіньової економіки, передусім потрібно ліквідувати існуючі зони правового вакууму, що провокує поширення процесів тінізації і криміналізації вітчизняної економіки. Значні прогалини, що існують нині у чинному законодавстві, не дають можливості, навіть за умов виявлених конкретних (за світовими стандартами) злочинів у сфері ринкових відносин, притягувати до відповідальності порушників.

Формування державної політики, визначення напрямків та заходів щодо детінізації економіки зумовлені положеннями Закону України «Про основи національної безпеки України», в якому вказано: подолання тінізації економіки шляхом реформування податкової системи, оздоровлення фінансової та кредитної системи, припинення відпливу коштів за кордон, зменшення поза банківського обігу грошової маси.

Висновки. На сьогодні обсяги тіньової економіки в Україні, навіть за офіційними підрахунками, надзвичайно великі, тому пріоритетного значення набувають процеси детінізації національної економіки та створення інституційного середовища, в якому було б не вигідно надалі знаходитись в тіньовому секторі.

Основними причинами зростання тіньової економіки є: високе податкове навантаження і часті зміни в податковому законодавстві; державна «зарегульованість» підприємництва; криза платежів та брак коштів у підприємств; неефективна цінова політика; великі розміри економічної злочинності; корупція державних чиновників, пов'язана з високим рівнем адміністративного регулювання, що надає їм непотрібну свободу у прийнятті рішень на власний розсуд. Як звести обсяги вітчизняної тіньової економіки до прийняттого мінімуму? Насамперед це стосується принципів, напрямів, положень, підвищення ефективності реалізації законодавчої стратегії, що за певних умов можуть вже найближчим часом знайти свою практичну реалізацію.

У кожній сфері прояву тіньової економіки потрібно шукати різні шляхи детінізації, адже специфічність кожної галузі не дає змоги звести все під стандартне трактування. Так, сферу підприємництва необхідно легалізувати за рахунок удосконалення системи оподаткування, у добувній промисловості

слід здійснювати прозоріші розподіли спеціальних дозволів і ліцензій на здійснення діяльності, у виплаті заробітної плати працівникам – ліквідувати диспропорції в оплаті праці та ввести диференціацію оподаткування. Тобто необхідно створити такі фінансові, економічні, правові та політичні умови для легалізації, які б зробили нецікавим і неефективним знаходження підприємців і домогосподарств в тіньовому секторі.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бочі А., Поворозник В. Тіньова економіка в Україні: причини та шляхи подолання / А. Бочі, В. Поворозник // Міжнародний центр перспективних досліджень (МЦПД) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://icps.com.ua/assets/uploads/files/t_novaekonom_kaukra_ni.pdf.
2. Варналій З.С. Шляхи детінізації економіки України та її особливості / З.С. Варналій // Банківська справа. – 2009. – № 2. – С. 56–57.
3. Дяченко Я.Я. Детінізація економіки у системі макроекономічного регулювання / Я.Я. Дяченко // Фінанси України. – 2012. – № 2. – С. 68–77.
4. Засанська О.А. Теоретичні основи боротьби з тіньовою економікою / О.А. Засанська // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 5. – С. 76–84.
5. Озерський І.В. Тіньовий сегмент економіки / І.В. Озерський // Економіка. Фінанси. Право. – 2010. – № 7. – С. 28–31.
6. Прокопик О.І. Проблеми та шляхи детінізації економіки в Україні / О.І. Прокопик // Банківська справа. – 2008. – № 2. – С. 56–66.
7. Предборський В.А. Тінізаційний аспект процесів початкового нагромадження капіталу в Україні / В.А. Предборський // Формування ринкових відносин в Україні. – 2007. – № 6(73). – С. 26–30.
8. Свиріпа Н.В. Теоретичні основи боротьби з тіньовою економікою / Н.В. Свиріпа // Економіка та держава. – 2013. – № 7. – С. 43–57.
9. Тіньова економіка: сутність, особливості та шляхи легалізації : [монографія] / за ред. З.С. Варналій. – К. : Вид-во НІСД, 2006. – 576 с.
10. Фільштейн Л.М. Фінансово-економічні проблеми тіньової економіки в Україні та шляхи її легалізації / Л.М. Фільштейн [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.kntu.kr.ua/doc/zb_22%282%29_ekon/stat_20_1/31.pdf.

УДК 37.014

Вітренко Л.О.

*асистент кафедри менеджменту
Національного університету державної податкової служби України*

ОСОБЛИВОСТІ ПЛАНУВАННЯ ТА ФІНАНСУВАННЯ КАПІТАЛЬНИХ ВИДАТКІВ НА УТРИМАННЯ МАЙНОВИХ КОМПЛЕКСІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ УКРАЇНИ

У статті досліджено особливості планування та фінансування капітальних видатків на утримання майнових комплексів вищих навчальних закладів. Розглянуто європейський і світовий досвід фінансової незалежності навчальних закладів. Висвітлено основні напрями запровадження зарубіжного досвіду у вітчизняну практику управління ВНЗ.

Ключові слова: нерухомість, управління нерухомістю, капітальні видатки, планування, фінансування, утримання майнових комплексів, вищі навчальні заклади, фінансова незалежність.

Витренко Л.А. ОСОБЕННОСТИ ПЛАНИРОВАНИЯ И ФИНАНСИРОВАНИЯ КАПИТАЛЬНЫХ РАСХОДОВ НА СОДЕРЖАНИЕ ИМУЩЕСТВЕННЫХ КОМПЛЕКСОВ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ УКРАИНЫ

В статье исследованы особенности планирования и финансирования капитальных расходов на содержание имущественных комплексов высших учебных заведений. Рассмотрены европейский и мировой опыт финансовой независимости учебных заведений. Освещены основные направления внедрения зарубежного опыта в отечественную практику управления вузов.

Ключевые слова: недвижимость, управление недвижимостью, капитальные расходы, планирование, финансирование, содержание имущественных комплексов, высшие учебные заведения, финансовая независимость.

Vitrenko L.O. FEATURES OF PLANNING AND CAPITAL EXPENDITURES FUNDING OF MAINTENANING THE PROPERTY COMPLEXES OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN UKRAINE

Features of planning and capital expenditures funding of maintaining the property complexes of higher education institutions are investigated in the article. We consider the European and international experience of universities financial autonomy. The basic directions of implementation of foreign experience in domestic practice of universities' management are formulated.

Keywords: real estate, property management, capital expenditure planning, financing, maintenance of property complexes, universities, financial independence.

Постановка проблеми. Ефективне функціонування вищих навчальних закладів неможливе без своєчасного та достатнього забезпечення матеріальними і фінансовими ресурсами. Але практика показує, що вищі навчальні заклади часто відчувають нестачу коштів для технічної оснащеності процесу навчання, забезпечення матеріально-технічної бази, утримання майнових комплексів та ін. Тому однією з актуальних задач у сфері утримання майнових комплексів є пошук дієвих інструментів ефективного планування та фінансування капітальних видатків на утримання майна вищих навчальних закладів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У роботах відомих економістів досліджуються різні питання економіки вищої освіти, її впливу на підвищення продуктивності суспільної праці в народному господарстві. До таких робіт відносяться дослідження С.Г. Струмилина, Е.М. Агабабьяна, А.Б. Дайновського. Питанням теорії і практики фінансування вищих навчальних закладів присвятили свої роботи Ю. Богач, Б. Данилишин, Л.І. Іщук, Л.О. Плахотнікова, Н. Колісніченко.

Дослідженню фінансового забезпечення розвитку вищої освіти доцільно віднести дослідження